

Jáki Sándor Teodóz és a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület

Jáki Sándor Teodóz atya csángókkal való kapcsolata – saját visszaemlékezése szerint – 1939-ben kezdődött. Tehát amikor én megszülettem, ő már pontosan tudta, hogy az egykori Etelközben hol élnek csángómagyar testvéreink.

Hogy honnan tudta? Akkor került először a kezébe Kogutowicz Manó iskolai atlasza, amelyben Magyarország néprajzi térképén feltűnt neki „a Keleti-Kárpátokon túl a kékes román »tengerben« néhány piros pötty”. A tízesztendős Jáki Sanyikának nagy szerencséje volt, mert sem Kogutowicz előtt, sem azóta nem jelent meg olyan hivatalos „Magyarország” földabrosz, amely föltüntette volna Moldva magyarságát, a csángókat. A Jóisten tehát még idejében kezébe adta a tudás kulcsát: történelmi Magyarország határain túl, Moldvában és Bukovinában is élnek – részben éltek – magyarok. Ő pedig csaknem negyven esztendő múltán, 1978-ban bedugta ezt a kulcsot a zárba, és – elfordította. Akkor járt ugyanis először Moldvában, s az történt vele is, amitől viccelődve oly sokszor óvott másokat, arra intve őket, hogy ne kezdjenek foglalkozni a moldvai csángókkal, mert aztán nem tudják abbahagyni.

Teodóz atya csángók iránti érdeklődésére – mint oly sokunkéra – Domokos Pál Péter volt legnagyobb hatással, akinek biztatására és tanácsai nyomán kezdett bejárni az egykori Etelközbe. Gyűjtötte vallásos népekeiket, imáikat, kereste az egykori vallási élet nyomait, támogatta a magyar nyelvű vallásgyakorlatukért folytatott küzdelmüket, sokukban erősítette a hitet, a magyarságtudatot és – tartotta a lelket. Minden tudásával, egyházi és zenei képességével, varázslatos – ahogy Bíró László püspök úr mondta róla –, „tüneményes” egyéniségével szolgálta tehát a csángókat. Úgy is, hogy a pápa által megszentelt rózsafüzérekét és szentképeket, Lourdes-ból való szentelt vizet vitt vagy küldött számukra, úgy is, hogy magyar nyelvű misében részesítette őket 1991 szeptemberében Budapesten, II. János Pál látogatásakor; aztán a bukovinai Kácsikán, a háromszéki Futásfalván, Csíksomlyón és még számos más helyen. Szerte a Kárpát-medencében számlálatlanul tartotta róluk hit- és ismeretterjesz-

tó előadásait. Moldvai útjairól készült könyvében pedig valóban *lelki* (lelkekbe látó) *atyaként* idézte föl és fogalmazta meg azokat a szellemi erővonalakat, emberi kapcsolatokat, amik éveinek számát meghaladó moldvai útjai során jöttek létre és épültek ki a mindinkább rájuk hangolódó lélek finom rezdüléseivel.

Szívén viselte az egész Kárpát-medence elszakított, elárvult magyarságának sorsát, s tőle telhetően vállalta lelki gondozásukat. Megtette, amit egyetlen, önmagát nem kímélő ember megtehet értük. Ha a Győrben hívtuk telefonon, „biztosan Moldvában tekereg” – mondta a Bencés Rendház kedves telefonközpontosa; ha Erdélyben vagy Etelközben kerestük, valószínűleg a Zobor-vidék magyar falvaiban hirdette az ígét azoknak, akik máskülönben nem hallhattak volna templomaikban anyanyelvű igehirdetést. A Lakatos Demeter Egyesület titkáraként egyik legnehezebb feladatom volt, hogy rendezvényeinkhez számára is megfelelő időpontot egyeztessünk. Jáki atya élete nyolcadik évtizedében is erős, érces hangon prédikált, énekelt, előadott, avatott vagy búcsúztatott, mikor mire volt szükség. Valóban *tünetényes* ember volt tehát, aki hol itt, hol ott tűnt fel, hol pedig amott, leginkább a szórványmagyarság sorsüldözött közösségeiben. „A magyarul átélt katolicizmust és a katolikussá teljesedett magyarságot kereste újra meg újra a Csángóföldön és máshol is.” (BÍRÓ 2006. 9–14.)

Jáki Teodóz atya és a Lakatos Demeter Egyesület útjai két külön nyomon indultak, de már az 1990-es évek elején találkoztak. Tudjuk, hogy 1978-ban fordult meg először a csángók földjén, a Lakatos Demeter Egyesület pedig *de facto* 1990. július 18-án alakult meg, *de jure* pedig 1990. szeptember 27-én, amikor a Fővárosi Bíróság hivatalosan is bejegyezte. Az egyesület alapítói és első tisztségviselői között többségben voltak olyanok, akik akkor már jó ideje kutattak, gyűjtöttek, vagy legalábbis jártak Moldvában. Tiszteletbeli elnökünk *Domokos Pál Péter*, a „csángók vándorapostola” volt, az elnöki funkciót *Benda Kálmán* történész, a titkárit jómagam vállaltam, *Jáki Sándor Teodóz* atya pedig alakulásunkkor az Ellenőrző Bizottság elnöki tisztségét töltötte be. A vezetőségben pedig olyan, a csángók sorskérdései iránt elkötelezett emberek voltak találhatóak, mint *Atzél Endre* jogász, *Barna Gábor* néprajzkutató, *Csoma Gergely* szobrászművész, *Kóka Rozália* népművelő, *Laczkó Mihály* honvéd-tanár és mások.

Teodóz atya legjelentősebb szolgálata az első esztendőben a II. János Pál pápa magyarországi látogatásakor érkező, több mint ezer moldvai

csángó lelki gondozása és eligazítása volt. Magyarországi zarándoklatuk kiemelkedő eseményei az Esztergomi Bazilikában, a gellérthegyi Sziklakápolnában, a Szent István Bazilikában a számukra bemutatott misék voltak. Felemelő, torkot szorító, szíveket dobbantó ünnepi alkalmak voltak ezek, amiben nagy része volt Jáki atyának – mint a csángók történelmét, gondolkodását, hitéletét kiválóan ismerő bencés szerzetesnek. Szuggesztív egyéniségének minden sugarával arra törekedett, hogy a Szentatya jelenlététől átszellemült csángókat minél teljesebben magával ragadja, zarándoklatukat minden mást elsöpítő élménnyé tegye. De még azoknak a napoknak is kiemelkedő fénypontja volt, amikor az ezernyi, hagyományos viseletbe öltözött csángó keresztjük alatt, méltóságteljesen végigvonult a Duna-parton, a Belvárosi templomtól a Bazilikához. Akárcsak a csíksomlyói búcsún, úgy haladtak, régi magyar egyházi dalaikat énekelve a tarkainges csángó fehérnépek, s a fehérbe öltözött férfiak. Az autók, autóbuszok leálltak, a járókelők szájtátva csodálták a látványt: ezer csángó vonul a magyar főváros utcáin, hogy magyar nyelvű misét hallgasson Szent István Bazilikájában. Ott pedig *Domokos Pál Péter* fogadta őket, akinek egykori látogatására úgy emlékeztek vissza Moldvában, hogy Magyarország áruháza királya járt közöttük. (LUKÁCS 1996. 58–60.) Ott várta őket a renoválásra fölállványozott templom oltára előtt, székelyharisnyásan, csizmásan, fekete atillában, köszöntötte őket és beszélt hozzájuk: *ne feledkezzetek meg róla, hogy a magyarsághoz tartoztok!* A szentmisét *Jáki Sándor Teodóz*, valamint a lujzikalagori születésű *Horváth Antal* esperes celebrálta. A csángók számára legnagyobb esemény, a Szentatyával való találkozás és magyar nyelvű egyházi liturgiát kérő – egyébként válasz nélkül maradt – levelük átadása ugyancsak Jáki Atya szervezésével és irányításával történt.

Ezt követően aztán számos területen működünk együtt. Egyesületünk jelentette meg a Barna Gáborral közösen, a pápalátogatásra készített, *Magyar Szentek* című könyvecskét; együtt szerveztük Domokos Pál Péter temetését a Farkasréten, ahol Jáki Teodóz koncelebrált a gyászmisén, majd később ugyancsak ő szentelte meg a tiszteletbeli elnökünk sírjára Csoma Gergely által, csángó mintára készített keresztet. Ő képviselte Csoma Gergellyel az egyesületet, amikor Külsőrekecsinben az árvízkor megrongálódott harang helyett újat küldtünk. Így aztán, amikor első elnökünk, *Benda Kálmán* 1994-ben elhalálozott, az egyesület tagjai számára úgyszólván kézenfekvő volt, hogy Teodóz atyát kérjük fel erre a tisztségre.

Azt hiszem, személyében a lehető legalkalmasabb emberre találtunk. Olyanra, akire föltétel nélkül felnéztek a csángók, és azt is megérezték, hogy Teodóz atya olyan pap, aki a javukat akarja. Többé-kevésbé a csángók közt élő, románná vedlett katolikus papok is elfogadták, legalábbis szükség esetén szóba tudott velük állni. Töviről hegyire ismerte a csángókkal foglalkozó irodalmat, de nem csak könyvekből tudott róluk mindent, hanem számtalanszor – vagy nagyon is számolva – járt közöttük, mégpedig nem nézelődő autós turistaként, hanem legtöbbször hátizsákosan, háztól házig lépegetve, asztaluk mellé telepedve, gyakran velük énekelve, imádkozva, gondjaikat hallgatva, s tőle telhetően orvosolva. Pontosan ahogy a költő Nagy Gáspár írta róla 75. születésnapjára készült versében:

„... Égből küldött mentő hágcso
 így látják a Szeret martján
 mikor arrafelé csángál
 Domokos Pál Péter nyomán
 rendületlen szívű vándor
 ruganyos léptű és bátor
 papi ember a javából ...”

Később, amikor egyre jobban megismertük őt, nemhogy megbántuk volna választásunkat, de egyre inkább meggyőződünk kiválóságairól. Tudása sohasem párosult tudálékossággal, rátermettsége fennhéjázással – éppen hogy minden témához alázattal és szeretettel közeledett. Sokszor emlegette, hogy mi mindent tanult a csángóktól, s nem véletlen, hogy ezt a témát választotta akkor is, amikor a csíksomlyói búcsú idején Csobotfalván bemutatott „csángó misén” ő tartotta a prédikációt.

Idősödve talán még nagyobb lendülettel igyekezett teljesíteni vállalt szolgálatait. Mint egri barátja, moldvai útjainak többszöri kísérője, az irodalmár Cs. Varga István írta róla: „Határainkon innen és túl, Mária-kegyhelyeken, a kácsikai búcsúban a csángómagyarok élén, az egri fertálymesterek csíksomlyói zarándoklatának lelki vezetőjeként, a soproni bencés öregdiákok honismereti zarándoklatain, a búcsújáróhelyé vált Futásfalván, példát mutatott, hogy fizikai jelenlétünkkel is erősíteni kell hitünket és a magyarság összetartozását”. Kácsikai és futásfalvi búcsúvezetéseire énekes Nyisztor Ilona is hálás szívvel emlékezik, hozzátéve: Teodóz atyának köszönheti, hogy meglátta az értéket a moldvai csángó népdalokban.

Amikor az 1980-as években elhívta őt Győrbe s bemutatta a gimnáziumi tanítványainak, meglepődött s egy kicsit el is szégyellte magát, hogy azok több csángó népdalt és népéneket tudnak, mint ő. Ilona attól fogva kereste a csángó énekeseket és kezdte gyűjteni, újratanulni az énekeket. Nem egyszer ellátogatott a gyimesfelsőlaki Árpád-házi Szent Erzsébet Gimnázium látványos és főlemelő *kicsengetési* (ballagási) ünnepeire is, utoljára itt találkoztam vele személyesen.

2002-ben megjelent a *Csángókról, igaz tudósítások* című könyvét több alkalommal is bemutattuk különböző helyeken, írtam is róla a *Hitel* folyóiratban. Mert ami ebben a *páratlan* könyvben benne van, azt senki más nem tudta volna így összeszedni. Olyan meglátásokkal, olyan felismerésekkel találkozhatunk könyvében, amihez Teodóz atya egyházi műveltségének és papi elhivatottságának kellett ötvöződnie az – akkor még csak – hetvenegy moldvai út tapasztalatával, s azzal a kapcsolati tőkével, amit húsz esztendő alatt a csángók között összegyűjtött.

Életem nagy ajándékának tartom, hogy a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület titkáráként, az ő elnöksége mellett is dolgozhattam. Olyan embert ismertem meg benne, akivel félszavakban is megértettük egymást, aki sohasem azzal kezdte, hogy valamit miért nem lehet megvalósítani, hanem azt kereste ő is, hogyan lehetne mégis?!

Igaz, a gondviselés kegyelméből a Lakatos Demeter Egyesület elnökei mind olyan emberek voltak, akikre ráillett az *együttérző* jelző. Őrá használta ezt e megjelölést Bíró László püspök úr, a budapesti Központi Szeminárium akkori rektora, a 75. születésnapra rendezett tudományos ülésen, „együttérző népének gyűjtő”-nek tisztelve az ünnepeltet. Domokos Pál Péter, Benda Kálmán, Jáki Sándor Teodóz ... mindhárman olyan emberek voltak, akiket a tudományos érdeklődésen kívül a kiszolgáltatottságban vergődő magyarokért való aggodalom vezérelt.

Hetvenötödik születésnapja alkalmából, 2004. május 11-én *A népének, mint a hagyományos vallásgyakorlat egyik legfontosabb eleme* címmel tudományos ülést szerveztünk a Magyarok Házában, és az ott elhangzott előadások szerkesztett szövegét 2006-ban a *Csángó füzetek* 5. számában meg is jelentettük. Kézenfekvő volt, hogy ezen az ünnepi megemlékezésen Teodóz atya művelődéstörténeti munkásságának gerincét jelentő *népének* legyen a fő téma, mégpedig úgy, hogy az egész Kárpát-medencét befogjuk, nem hagyva ki természetesen Etelközt sem. Hiszen a Győri Bencés Gimnázium tanára akkor már évtizedek óta gyűjtötte a népéneke-

ket a moldvai csángók körében, és a Kárpát-medence más területein is, és akkor már több mint tíz esztendeje maga is búcsúvezető volt. Minden augusztus 15-én ő vezette a Bákó és a Román környéki csángókat a bukovinai Kácsikára, a Nagyboldogasszony-napi búcsúra, ahol és amikor, a jászvásári római katolikus egyházmegyében a „román katolikus” egyházi tolerancia nagyobb dicsőségére, *évente egyetlen alkalommal* engedélyezik – pontosabban eltűrik – a katolikus csángók számára szolgáltatott magyar anyanyelvű, hivatalos misét. Teodóz atya pénzt szerzett – többször a Lakatos Demeter Egyesület is segítette –, autóbust vagy autóbuszokat bérelt, és csángó segítőivel, falvanként rendszerint 10-10 asszonyt, esetleg férfit gyűjtöttek össze Bákó környékéről, a Tázló és a Beszterce mentéről és már a buszon vagy ott, a lengyel katolikus lakosságú helyszínen gyakorolták magyarul a mise liturgikus elemeit, hogy az majd úgy mehessen, mintha nem egy esztendőben egyszer kerülne rá sor. Mert az Atya nem csak vezette a búcsúsókat e jeles zárandoklatra, hanem rendszerint a misét is ő szolgáltatta néhány Erdélyből való paptársával. Jáki Atya halála óta pedig Berszán Lajos atya, a gyimesfelsőlaki Árpád-házi Szent Erzsébet középiskola alapítója teljesíti ezt a nemes szolgálatot.

Elnökünk születésének 75. évfordulója tehát jó alkalom volt arra, hogy ha csak jelképesen is, összegyűjtsük a Kárpát-medence vallásos népénekkel foglalkozó szakembereit, énekeseit és együtteseit, hogy ünnepi rendezvényen tisztelegjenek Jáki Sándor Teodóz és munkássága előtt. Elhangzott *Szabó András* előadóművész tolmácsolásában *Nagy Gáspár* Énekpróba című, Jáki Teodóznak ajánlott verse. Tisztelgő előadást tartott: *dr. Bíró László* püspök, a budapesti Központi Szeminárium rektora (A hetvenöt esztendő Jáci Sándor Teodóz), továbbá *Ág Tibor* népzene-kutató Nagymegyerről (Vallásos népi énekek a Felvidékről), *Jókai Mária* tanár a felvidéki Aháról (Népelemek a Zobor-vidéken), *Kónya Sándor* mérnök a délvidéki Csókáról (Népelemek Észak-Bánátban), *dr. Tánczos Vilmos* egyetemi tanár Kolozsvárról (Bogdánfalvi szentemberek és népi énekeik), *dr. Barna Gábor* egyetemi tanár Szegedről (Egy kunszentmártoni előénekes és énekei), *Harangozó Imre* tanár Újkígyósról (Jézus szenvedésének stációi a paraszti szájhagyomány tükrében), és *Kővári Réka* tanár Vácról (A Kájoni Cantionale énekei a moldvai csángók között). Énekszóval közreműködött *Ferencz Éva*, *Nyisztor Ilona*, *Petrás Mária* és *dr. Laczkó Mihály*, valamit Moldvából, Vajdaságból, Baranyából és a Zobor-vidéktől érkezett népekesek.

A *népének* „a népi nyelvű egyházi énekek hagyományos rétege, a hívők szélesebb körében elterjedt vallásos tartalmú lírai dal, mely többnyire a hívők szélesebb körében elterjedt, vallásos tartalmú lírai dal, többnyire alkalmi jellegű, egyházi szertartáshoz közvetlenül rendszerint nem kapcsolódik, és nem is mindig jóváhagyott.” (KATONA–RAJECZKY 1980. 714.) A népének sorában népszerűek a Mária- és a búcsúénekek, a magyar szentekről, vértanúkról szóló szöveges dallamok, amik hagyományosan főként a kalendáris szokásokhoz kötődnek. A születésnap rendezvényen elhangzott előadások elsősorban a népéneknek a vallásos emberek közös éneklésében játszott szerepével, a búcsújárás alkalmain betöltött funkciójával foglalkoztak. A népének közösségteremtő, közösséget formáló és összetartó szerepével tehát, ami különösen a kisebbségben élők-nél az anyanyelv használatát, őrzését, az összetartozás tudatának erősödését szolgálja. Vallásos közösségekben pedig ezek éneklése jelentheti a zenei műveltséget és általában a közművelődést.

Teodóz atya és a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület szép és emlékezetes együttműködése volt, amikor síremléket állítottunk és avattunk a mekényesi temetőben Simon Ferenc Józsefné Fazakas Ilona, a Népművészet Mestere sírjára. A II. világháború idején és azt követően Moldvából Baranya megyébe telepedett csángók között többen megkapták a Népművészet Mestere címet, de az elhunytak közül csak neki nem volt falujában kőből készült síremléke. Pedig Ilona néni, akit 1932-ben „fedezett föl” a Lészpeden járt Domokos Pál Péter, később énekelt Kolozsváron Jagamas Jánosnak, Budapesten Kodály Zoltánnak, sokat gyűjtött tőle többek között Erdélyi Zsuzsa és Marosi Júlia is. A Lakatos Demeter Egyesület a kétezres évek elején gyűjtést kezdeményezett tagjai és azok között, akik ismerték és becsülték Simon Ferenc Józsefné tudását és művészetét. Az adományokból készült síremléket 2008. október 26-án avattuk föl a mekényesi temető vadgesztenyefái alatt. Az ünnepi beszédet dr. Domokos Mária, az MTA Zenetudományi Intézetének vezetője mondta, s a síremléket Jáki Sándor Teodóz szentelte meg. Az avatáson nemcsak a Mekényesen élő rokonok és leszármazottak vettek részt, de a Lészpeden maradt családtagok képviselőiben Ilona néni egyik unokája és ükunokája is eljöhett. Utána Mekényes önkormányzata vendégül látta a megjelenteket és megnéztük Lugossy László *Csángómagyarok* című, Domokos Pál Péterről, Simon Ferenc Józsefnéről, valamint testvéréről és lányáról készült filmjét.

A csángókkal együtt érzők és értük aggódók örök bánata marad, hogy Teodóz atyának az újabb és újabb, önmaga által vállalt és mások által rárakott feladatai mellett nem jutott ideje az összegyűjtött népének feldolgozására, vagy legalábbis rendszerezésére. Hagyatékáról bizonytalan és ellentmondásos híreket hallunk, kétséges, hogy ki vagy kik fogják közkinccsé vagy legalább a tudomány számára hozzáférhetővé tenni gyűjtéseit? A Lakatos Demeter Egyesület részéről annak idején megpróbáltuk, de kudarcot vallottunk. Németh Istvánnal, az MTA Zenetudományi Intézetének munkatársával igyekeztünk őt rábeszélni, hogy legalább egy dvd-re való népénekgyűjteményt megjelentethessünk a 75. születésnapjára. Sokáig alkudoztunk, határidő határidőt követett, Teodóz atya újabb és újabb terminusokat mondott: mikorra szedi össze a felvételeit, amikről kiválogathatjuk a hanganyagot. Míg aztán Németh Istvánnal felajánlottuk, hogy elutazunk Győrbe és segítjük összeállítani a megjelenésre szánt anyagot. Még ebbe is belement, de néhány nappal a találkozó előtt szinte idegesen utasította el a segítséget, mondván, most nem ér rá ezzel foglalkozni. Mit tehattük mást, szomorú szívvel vettük tudomásul döntését, s csak sejteni mertük: a gyűjtött anyag rendezetlensége miatti aggodalmában utasította el a segítő szándékú együttműködésünket. A témára, legalábbis a Lakatos Demeter Egyesület részéről nem is tértünk vissza, utóvégre nem alkalmazhattunk erőszakot. Csak reménykedtünk, hogy idővel jobb belátásra jut, vagy másvalaki eredményesebben tud majd segíteni. A magam részéről még mindig reménykedem, hogy a győri bencés rendház szekrényeiből, pincéiből vagy ki tudja honnan, előkerülnek majd az Atya gyűjtéseit tartalmazó hanghordozók, és méltó kezekbe jutva, betöltve hivatásukat, eljutnak az érdeklődő utókorhoz.

Jáki Teodóz atya másik adóssága, amit – szinte gyónási titokként – vitt magával a sírba, a moldvai katolikus papokra vonatkozó ismereteinek, véleményének és megérzéseinek világa. Bár sokszor emlegette előadásában, hogy milyen fontos az igazság keresése és kimondása, szóban vagy írásában soha nem hánytá a moldvai csángókat eláruló paptársai szemére vétküket. De a különböző alkalmakkor elhangzó, szolidan ítélező szavait hallva gyakran eszembe jutott a kufárokat templomból kihajtó Krisztus. Hatalmas és pótolhatatlan az az érték, amit a *Csángókról, igaz tudósítások* című könyvében – akkor még csak – hetvenegy csángóföldi útjának tapasztalataiból párlatként leszűrte és megfogalmazott. De legalább ilyen

fontosak, legalább ilyen nélkülözhetetlenek lennének azok a meglátásai, felismerései, *amiket nem írt meg* ebben a könyvben. Mire gondolok?

A moldvai magyarok sorsa évszázadok óta a római katolikus papok kezében van. A politikusok, a milicisták, a szekusok inkább csak a statisztika szerepét játszották ebben a nagy és szégyenletes színjátékban. A csángómagyarok sorsával foglalkozó, de a papok dolgait inkább kívülről szemlélő „világi” néprajzgyűjtők, -kutatók igen nagy izgalommal és reménykedéssel várták, hogy a Teodóz atya által megtörölt ablakon keresztül bepillanthatnak abba a homályos világba, ami a moldvai „román katolikus” klérus tevékenységét, indítékaik belső mozgatórugóit jellemzi. Én legalábbis sokat tűnődtem azon, miként tudják ezek a csángó szülőktől való, sokszor saját édesanyjuk nyelvének ellenségeivé nevelt papok lelkiismeretükben összeegyeztetni a krisztusi tanításokat azzal, amit híveikkel művelnek. Hiszen még a frissen asszimilálódott neofiták elborult buzgalmát is vissza kellene fognia a papi hivatás máshol oly fontos erényének, a türelemnek, a megértésnek és a szeretetnek. Mindig reménykedtem – s talán így voltak mások is –, hogy Jáki Teodóz, aki papi hivatása, olasz és latin nyelvtudása segítségével úgy kommunikálhatott moldvai kollégáival, ahogy közülünk kevés világi halandó, ha nem is hatolt be lélekbúvárként ennek a sötétségnek a mélységeibe, talán föllebbent néhány fátylat a moldvai katolikus papok üdvösségének illuzórikus, nehezen felfogható és elfogadható világáról.

Ezekkel bizony jószerivel adós maradt Jáki Teodóz atya. De azért ha gondosan végigolvassuk *csángókról* szóló *igaz* tudósításait, jól érzékelhetjük semmivel sem helyettesíthető felkészültségéből eredő sajátos látásmódját, megérzéseit, közvetett utalásait. S ha a *renegátnak* tekinthető – bár ő nem szerette ezt a kifejezést – moldvai katolikus papok belső lelkivilágáról, az önmagukkal való kiegyezésük ellentmondásos mechanizmusáról nem is kapunk alapos elemzést, az állapot összetevőiről sokat elárul nekünk, hiszen a könyv címében *igaz* tudósításokat ígér.

Tudjuk, hogy a jászvásári római katolikus püspökség engedélyezése fejében 1884-ben a csángók elrománosítására vállalkozó moldvai papság módszeresen igyekezett eltüntetni a moldvai csángómagyarok hagyományos kultúrájának már amúgy is pusztulóban lévő emlékeit. Jáki Teodóz elsősorban fő szakterületén, az egyházzene és a népének világában éri tetten ezt a tudatos pusztítást. Először a szép, régi, magyar egyházi énekeket fordították románra, ami nem új dolog: Pertás Ince János már másfél

évszázada kesergett miatta. Aztán a már egyre inkább románul énekelt, de a bizonytalan identitású hívek fülében még a *magyarra emlékeztető* értékes, középkori gyökerű dallamok helyett Európa nyugati feléből behozott „vallásos csasztuská”-kat, „zenei limonádé”-t igyekeztek terjeszteni. Ennek komolytalanságát érzékeltette Jáki Atya bölcs humorral, azzal a megjegyzésével, hogy Jézus Krisztus mindnyájunknak üzen, de nem biztos, hogy Hóféhérrével és a hét törpével. Aminek következtében a csángó falvak templomaira korábban jellemző, tele torokkal hangzó hatalmasan zengő éneklés mára a már betört kántor és a betanított gyermekekből álló „kórus” vékony kis hangjaira szűkült. Így aztán a hagyományos énekeiktől és énekeseiktől megfosztott gyülekezetben nincs már előénekes, nem érvényesül – mint Jáki atya írja – „a közösségi éneklés szent titka, lendületes csodája”. Hasonló célból tiltják a csángó kántor – a *deák* – tartós jelenlétét a házaknál történő halottvirrasztásokon. Nehogy anyanyelvén – horribile dictu! –, magyar énekkel, imádsággal búcsúztassák az elhunytat. Ünnepeiken, különösen egy-egy bérmálás alkalmával, csak a hitványabb, csicsás, új stílusú szóttésekkel díszíthetik templomaikat és a kerítéseket, olyanokkal, amik ízléstelenségükben immár semmiben sem különböznek a román falvak ugyancsak elgiccsesedett „népművészetétől”. A hagyományosan szép, geometrikus díszítésű, „saját” csángó falra- és padra- lókat, padra- lókat pedig – mint holmi „régiségeket” – leparancsolatja a páter, így fosztva meg őket a anyanyelvük után immár az „anyaművészetüktől” is.

Jáki Sándor Teodóz pedig járta a csángó falvakat, a csángó templomokat, a csángó házakat. Járt, megnézte, és meg is látta, ami jellemző és amit látni kell. A látottakat és a hallottakat elraktározta emlékezetében és megalkotta róluk a véleményét. Amit a felületes, párnapos, párhetes moldvai szemlélődőkből lett „csángószakértők” éppen csak megpillantottak, azt ő összevetette az évtizedekkel előbb, száz kilométerekkel arrébb látottakkal, s leszűrte magában a tanulságot. És a Moldvát ötvenedszer, századszor, százvalahányadszor megjáró Teodóz atyában, a csángóból lett „román katolikus” papok zavart lelki világába mindnyájunk közül a legmélyebben bepillantó népénekgyűjtőben összeállt a kép, amiből kiderül az az átgondolt, ördögi praktika, amelynek kiterjedt taktikai elemei egyetlen célt szolgálnak: a katolicizmus ortodoxia körében való terjesztése álcázott feladatának teljesítését, a *katolikus csángómagyarok elrománosítását*. A folyamat lényegét tizennégy pontban foglalta össze, finoman „negatívumok”-nak nevezve a tömény hazugságaradatot, amibe a moldvai, magát

„román katolikus”-nak nevező papság süllyedt. Teodóz atya kíméletlen igazságérzettel, ugyanakkor sokszor lelki atyához méltó böles humorral veszi számba ezeket az „érthetetlen” – vagy nagyon is érthető – „ellentmondásokat”.

Merem remélni, hogy Teodóz atya csángókra vonatkozó lenyűgöző tájékozottságához a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület elnökségével járó feladatok és az így kialakult kapcsolatok is hozzájárultak. Talán mi is segítettünk abban, hogy a csángókért vállalt szolgálatát minél eredményesebben végezhesse. Talán reménykedhetünk abban is, hogy nem csak mi tanultunk és kaptunk tőle meghálálhatatlanul sokat, de mi is adhattunk neki, hozzájárulhattunk munkásságának eredményeihez. Hozzánk való ragaszkodásának jelét látom abban, hogy könyvének utolsó két sorában ezt írta: „A Lakatos Demeter Egyesület vállalta, hogy bátor képviselője lesz a csángó-ügynek és a csángómagyarok teljes igazságának.”

Ezt az elkötelezett szellemi örökséget kell továbbvinnie a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület minden tagjának, vezetőjének...